

Léta mého dětství v Tišnově: 1930–1946

JAN ŠMARD A

*Část druhá***Pianino**

Někdy v době, kdy jsem chodil do druhé třídy obecné školy, nám přibyl do rodinného inventáře významný přírůstek. Moje maminka dostala od svého otce – mého dědečka Vojtěcha, brněnského regenschoriho – jeho pianino. Marně si teď hlavu lámu, jaká byla příležitost k tomuto daru. Dědeček vykonával funkci ředitele kůru a varhaníka postupně ve třech významných brněnských chrámech: v biskupské katedrále sv. Petra a Pavla (na Petrově), u sv. Maří Magdaleny a naposled u sv. Tomáše. Možná, že v té době odcházel do důchodu, a také možná, že při té příležitosti koupil nově postavený dvouposchodový dům na rozestavěné Siroťčí ulici (dnes Grohově). Sám se svou třetí manželkou obsadil byt v 1. poschodí. Tam jsem ho už poznal a vím, že v něm měl harmonium, na které hrál. Barva hlasu harmonia je bližší zvuku varhan, než hlas pianina. Tím se ten klavír mohl pro něho

Tišnov od jihu, z nivy Svratky pod Březinou

Tišnov – spořitelna

stát trochu přebytným – a také v novém bytě už nebylo pro něj místo. Ze tří pokojů bytu na Sirotčí dědeček s babičkou bydleli jen v jednom (v tom prostředním) a v kuchyni. Zbývající dva pokoje pronajímali studentům.

Dědeček Vojtěch byl také, mimochodem, mým kmotrem. V bytě na Sirotčí jsem ho pak také jako medik ošetřoval (jeho dlouhodobou léčbu po mrtvici řídil internista strýc Jenda z Prostějova) než zemřel. V bytě po něm pak zůstala jen jeho vdova. Studenti z obou dalších pokojů postupně svá studia končili a pokoje uvolňovali. A babička ráda souhlasila s tím, aby se moje manželka Helenka, kterou jsem do Brna přivedl z hanácké Bedihoště, o ni starala. Starala se o ni vzorně až do jejího konce. Babička ještě poznala i mou dceru Zdenku a hrála si s ní, když i Zdenička přišla za námi od svého dědečka a babičky z Bedihoště.

Ale to jsem odbočil. Někdy ve zmíněných letech jsme dostali domů do Tišnova pianino, na které moc pěkně hrála moje maminka. A samozřejmě hned dohodla s tím nejlepším tišnovským klavíristou (snad i nejlepším houslistou), učitelem hudby Alešem Smíškem, aby mne přijal do učení; a tak jsem začal dvakrát týdně po půlhodině chodit ke Smíškům „na hodinu“ klavíru. Začal jsem samozřejmě od píky, od čtení not, teoretických základů hudby atd. k vlastnímu hraní, zase: od Bayerky a Schmidta z technických cvičení; a tak jsem pomalu postupoval k přednesovým cvičením přes dětské úpravy skladeb koncertních až k originálům těch nejsnadnějších. A tak, když jsme se pak v roce 1946 stěhovali do Brna, hrál jsem už natolik dobře, že hraní mne samotného těšilo a sám jsem si kupoval noty lehké hudby. Už by mně bylo připadalo těžké hraní zanechat. (A tak jsem pak v Brně

chodil týmž systémem na hodiny ke svému strýci, hudebnímu skladateli a také varhaníkovi Josefu Blatnému, učiteli konzervatoře a rovněž žáku Leoše Janáčka z jeho varhanické školy, o němž již byla řeč. Ale to už by přesahovalo vytčený rozsah tohoto vzpomínání.)

V Tišnově jsme postavili pianino – po naladění, jehož bylo samozřejmě po jeho transportu z Brna zapotřebí – do tátovy pracovny, která měla (jako oba naše pokoje) okno do Školní ulice. A tak, když bylo pěkně teplo a okno bylo otevřené, rozléhalo se moje hraní před dům, do ticha ulice... Měli jsme tehdy v předzahrádce, kde vysazené jehličnaté stromy byly dosud málo vyrostlé, lavičku. Na té, když bylo pěkně, rády sedávaly všechny ženy z domu, když už měly uklizeno a uvařeno – ve volných chvílích. A ty mne rády poslouchaly, jak cvičím, a často mně i volaly nahoru do okna svá přání, co mám zahrát. Já jsem jim rád vyhověl a hrál jsem – pokud jsem to uměl – usilovně, zvláště, když jsem v tiché ulici na protějším chodníku viděl přecházet svoji tehdejší první lásku. (Taky chodila na hodiny klavíru k Aleši Smíškovi a já jsem přesně věděl, ve které dny a v kolik hodin půjde. Byli jsme spolužáci v gymnazijní třídě.)

Rozhledna na Klucanině

K našemu pianinu se pak mnohem později vztahoval i jediný náznak poslední vůle mé maminky, který nám zanechala. Byl to papírek s vlastnoručně napsanou jedinou větou: „Klavír je Zdeničky Šmardové.“ Maminčino přání, mimochodem, zůstalo nesplněno. Zdena se vdala do rodiny, s níž v jejím domě také bydlela a bydlí – a tam už pianino měli. A na druhé straně syn Honzík měl dvě dcery, z nichž mladší, Danielka, jako dítě jevila velký zájem o hudbu a chtěla se učit hrát; nejen na klavír, nýbrž i na housle; a také začala. A starší, Anička, jí sekundovala. Takže pianino přišlo k Honzíkovi. U nich dosud stojí, už nikdo na ně nehraje – a mně schází; zvláště, když jsem na stará kolena zůstal sám – a noty už nemám. Konec konců nemám pro ně ani místo v bytě...

Mnichov

Jakkoliv byly první měsíce školního roku 1937–1938 pro mé rodiče drásavé (pro mé onemocnění), začátek příštího školního roku 1938–1939 byl hodně drásavý pro všechny Čechy: po půlnoci 30. září 1938 byla podepsána mnichovská dohoda. „O nás bez nás“ bylo v Mnichově mezinárodně rozhodnuto, že Československá republika odstoupí své pohraniční oblasti Adolfu Hitlerovi a jeho Třetí (Velkoněmecké) říši a že pozbuďte celou svou východní polovinu (Slovensko a Podkarpatskou Rus). Tyto všeobecně hluboké, široké a bolestivé zářezy do naší krásné, milované země začaly být už 1. 10. obsazovány Wehrmachtem – za obrovského jásetu našich občanů – sudetských Němců a většiny našich německých spoluobčanů vůbec. Rázem se tak změnil i náš způsob života ve vnitrozemí; najednou začalo být zřejmé, kdo je kdo: před kým ze sousedů (samozřejmě i českých!) je třeba si začít dávat dobrý pozor na jazyk, vždyť „poturčenec je horší Turka“. Po 5 dnech byla vyhlášena všeobecná mobilizace; národ se chtěl bránit a byl na to připraven.

Dobře si pamatuji, jak do války narukoval můj táta. Jako voják byl odvelen do jižního pohraničí; odjížděl na Jindřichohradecko, do Slavonic, s typickou černou dřevěnou truhličkou – vojenským kufříkem – v ruce. Jak smutně a naléhavě se s ním časné ráno maminka loučila...

V těch dnech jsem byl ve 3. třídě obecné školy – a to už se nám učitelé v jednotlivých vyučovacích hodinách střídali. A jednoho dne ráno přišel náš třídní učitel Kučera do třídy hluboce smutný, ustaraný a nemluvný. Po pozdravu neřekl ani slovo, jen se zapsal do třídní knihy a celou hodinu proseděl za katedrou beze slova, se svěřenou hlavou v dlaních, s lokty opřenými o stůl. Bylo naprosté ticho i z naší strany. Padla na nás, na všechny hluboká tíseň, jakkoliv jsme příliš nerozuměli, proč; ale cítili jsme, že se stalo něco strašného... A že strach z toho, co přijde, nemá hranice pro nikoho z nás.

A pak 15. března 1939 byla má vlast úplně zrušena. Najednou jsme tvořili Protektorát Böhmen und Mähren – Protektorát Čechy a Morava, jako součást Třetí říše. Ano, bylo to možné i ve 20. století.